

ZAMEK KRÓLEWSKI W WARSZAWIE – MUZEUM
STUDIA I MATERIAŁY

XII

WŁADZTWO
WŁADYSŁAWA ŁOKIETKA
700-LECIE KORONACJI KRÓLEWSKIEJ

Redakcja naukowa
Wojciech Fałkowski, Paweł Tyszka

ZAMEK KRÓLEWSKI W WARSZAWIE – MUZEUM

Marie Bláhová
Univerzita Karlova v Praze
ORCID: 0000-0003-1542-0932

REAKCJE NA KORONACJĘ KRÓLEWSKĄ WŁADYSŁAWA ŁOKIETKA NA ZIEMIACH CZESKICH*

KORONACJA KRÓLEWSKA WŁADYSŁAWA ŁOKIETKA W PODANIU PIOTRA
Z ŻYTAWY (PETRA ŽITAVSKÉHO)

„Tegoż roku [1320 – przyp. M.B.] otrzymał Łokietek, książę sandomierski, od Stolicy Apostolskiej koronę polską i ze szkodą dla króla Czech w Krakowie przyzwolił na ozdobienie się przez arcybiskupa gnieźnieńskiego koroną królewską nad Królestwem Polskim”. Władysław Łokietek podobno natychmiast zaczął płacić Stolicy Apostolskiej denar św. Piotra „od każdej ludzkiej głowy”, czego wcześniej długo odmawiano, „i to w sposób, jaki się interpretuje uczynkiem, a nie prawem”. Natomiast książęta śląscy odmówili składania tej pieniężnej dziesięciny papieżowi, „dlatego też ich posiadłości znalazły się pod kościelną klątwą”¹. Tak oto

* Niniejsze opracowanie powstało na Uniwersytecie Karola w ramach programu PROGRES Q07: Centrum Badań Średniowiecznych (czes. PROGRES Q07: Centrum pro studium středověku).

¹ Kr. Zbrasławska, II, 9, s. 256: *Hoc anno Lokotko, dux Sandomerie, a sede apostolica obtinuit coronam regalem Polonie, et in preiudicium regis Boemie insigniri regio diademate super regnum Polonie ab Gnisnensi archiepiscopo in Cracovia se permisit. Incepitque statim denarium sancti Petri de uno quoque capito humano sedi apostolice decimaliter solvere, qui antea longo tempore denegatus fuerat, ut dicitur, de facto, non de iure. Verumptamen quia duces Slesie hunc dare decimalem denarium denegant apostolico, ipsorum dominia usque hodie stant sub ecclesiastico interdicto*. Czeski przekład na podstawie: *Zbraslavská kronika = Chronicon Aulae Regiae*, opr. Z. Fiala, tłum. F. Heřmanský, R. Mertlík, Praha 1975, s. 328. Na temat tego zapisku zob. A. Barciak, *Od zwyciężonego do zwycięzcy. Władysław Łokietek w średniowiecznej historiografii czeskiej*, w: *Zwycięzcy i przegrani w dziejach średniowiecznych i wczesnonowożytnych Czech i Polski*, red. W. Iwańczak, D. Karczewski, Kraków 2012, s. 37. Na temat koronacji królewskiej Władysława Łokietka zob. J. Šusta, *Král cizinec*, Praha 1939, s. 424–429; R. Grodecki, S. Zachorowski, J. Dąbrowski, *Dzieje Polski średniowiecznej*, t. 1: *Do roku 1333*, opr. J. Wyrozumski, Kraków 1995, s. 397–399; T.M. Nowak, *Władysław Łokietek, polityk i dowódca*, Warszawa 1978, s. 122–148; S. Szczur, *Historia Polski. Średniowiecze*, Kraków 2002, s. 342–343; J. Nikodem, *Krakowska koronacja Władysława Łokietka*, w: *Gnieźnieńskie koronacje królewskie i ich środkowoeuropejskie konteksty*, red. J. Dobosz, M. Matla, L. Wetesko, Gniezno 2011 (= *Colloquia Mediaevalia Gnesnen-*

opisywał wydarzenia z okresu panowania króla Jana Luksemburskiego (1310–1346)² (il. 1) główny czeski kronikarz, opat jednego z najważniejszych czeskich klasztorów cysterskich w Zbrasławiu – Piotr z Żytawy³. Wydarzenie, które zwińczyło wieloletni wysiłek Władysława Łokietka⁴, dotyczyło również króla Czech, podnoszącego roszczenia do korony polskiej⁵ od czasów Waclawa II (1283–1305). Jednak Piotr z Żytawy nie komentował koronacji Władysława Łokietka bardziej szczegółowo. Następne zdanie dotyczy już ruchu pasterzy we Francji⁶.

Piotr z Żytawy zawarł informację o koronacji Władysława Łokietka na końcu relacji opisującej wydarzenie z 1320 r., stąd też jest ona poprzedzona wiadomościami o zdarzeniach, które miały miejsce później, ale jeszcze w tym samym roku⁷. Zresztą dzień koronacji nie został wskazany. Piotr z Żytawy co prawda nie napisał wyraźnie, że Łokietek stał się królem Polski, zazaczył jednak, że otrzymał koronę królewską i przyzwolił na ozdobienie się koroną królewską nad Królestwem Polskim. Koronacja Łokietka rozumiana była zatem przez niego zgodnie z polskim stanowiskiem, czyli jako koronacja na króla Polski, nie zaś króla Krakowa, jak było to interpretowane przez czeską propagandę, zgodnie z którą tytuł

sia, t. 2), s. 273–284. Na temat denara św. Piotra i jego odprowadzania z diecezji wrocławskiej zob. Z. Hledíková, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2013, s. 142.

² Na temat rządów Jana Luksemburskiego zob. przede wszystkim: Šusta, *Král cizinec...*, *passim*; J. Spěváček, *Jan Lucemburský a jeho doba 1296–1346. K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*, Praha 1994; W. Iwańczak, *Jan Luksemburski. Dzieje burzliwego żywota i bohaterkiej śmierci króla Czech i hrabiego Luksemburga w 21 odstonach*, Warszawa 2012; L. Bobková, *Jan Lucemburský. Otec slavného syna*, Praha 2019.

³ Podstawowym opracowaniem na temat niniejszej kroniki pozostaje V. Novotný, *Úvod*, w: *Kronika zbraslavská*, tłum. J.V. Novák, wpr. i kom. V. Novotný, Praha 1905 (= *Sbírka kronik a letopisů českých v prekladech*, t. 2), s. VII–LXXII. Z nowszej literatury na temat *Kroniki zbraslavskiej* i jej autorów zob. przede wszystkim artykuły w opracowaniu zbiorowym *Chronicon Aulae Regiae – Die Königsaler Chronik. Eine Bestandsaufnahme*, red. S. Albrecht (*Forschungen zur Geschichte und Kultur der böhmischen Länder*, t. 1), Frankfurt am Main 2013; B. Marani-Moravová, *Peter von Zittau. Abt, Diplomat und Chronist der Luxemburger*, Ostfildern 2019 (= *Vorträge und Forschungen, Sonderband*, t. 60); pokrótce M. Bláhová, *Chronicon Aulae Regiae*, w: *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, red. G. Dunphy, Leiden–Boston 2010, s. 301–302. Na temat refleksji odnośnie do Władysława Łokietka i wydarzeń w Polsce w czeskiej historiografii średniowiecznej zob. Barciak, *Od zwyciężonego do zwycięzcy...*, s. 33–43.

⁴ Znaczenie Władysława Łokietka w historii polskiej potwierdzają liczne monografie specjalistyczne i popularnonaukowe. Zob. przede wszystkim: S. Zajączkowski, *Władysław Łokietek. Odnawiciel państwa polskiego*, Lwów 1926; J. Baszkiewicz, *Polska czasów Łokietka*, Warszawa 1968; Nowak, *op.cit.*; P. Wiszewski, *Władysław Łokietek i jego czasy*, Wrocław 2002; A. Zieliński, *Władysław Łokietek. Niezłomny czy nikczemny?*, Warszawa 2010.

⁵ Na temat rządów Waclawa II w Polsce zob. przede wszystkim: J. Šusta, *Václav II. a koruna polská*, „Český Časopis Historický”, t. 21, 1915, s. 313–346; V. Vaníček, *Velké dějiny země Koruny české III. 1250–1310*, Praha–Litomyšl 2002, s. 414–461; K. Charvátová, *Václav II. Král český a polský*, Praha 2007, s. 168–180; L. Jan, *Václav II. Král na stříbrném trůnu*, Praha 2015, s. 99–302; Szczur, *Historia Polski...*, s. 329–335; Grodecki, Zachorowski, Dąbrowski, *op.cit.*, s. 360–363, 368–370.

⁶ Kr. Zbrasławska, II, 9, s. 257.

⁷ Novotný, *op.cit.*, s. LXI.

króla Polski
ostatnich P
znaczenie k
zależność o
nowanego k
mawianego

SPORY O KO
Reakcji na
poza konte
Dlatego na
sporu, czy
historiogra

⁸ Chociaż pap
zostać przez n
do polskiej ko
Stanisław Szcz
był królem po
tularurze Wla
lenników zob.

1. Miniatura z wizerunkiem króla czeskiego Jana Luksemburskiego, *Codex Gelnhausen* Jana z Gelnhausenu, przełom XIV i XV w., Státní okresní archiv Jihlava

króla Polski należał do Jana Luksemburskiego, jako do dziedzica tytułów ostatnich Przemyślidów⁸. Piotr z Żytawy w swoim podaniu umniejsza znaczenie koronacji Łokietka i jego tytułu królewskiego ze względu na zależność od papieża, przede wszystkim jednak przez wdzięczność koronowanego króla wyrażaną poprzez natychmiastowe wywiązanie się z odmawianego wcześniej obowiązku wobec kurii.

SPORY O KORONĘ POLSKĄ W ÓWCZESNEJ HISTORIOGRAFII ZIEM CZESKICH

Reakcji na koronację Władysława Łokietka nie sposób rozpatrywać poza kontekstem czesko-polskiego sporu o polską koronę królewską. Dlatego należy przynajmniej na moment wrócić do początków tego sporu, czy też do relacji, jakie można odnaleźć w ówczesnej czeskiej historiografii.

⁸ Chociaż papież Jan XXII w liście zawierającym zgodę na koronację stwierdził, że nie mają zostać przez nią naruszone obce prawa, respektował prawo dziedziczne Władysława Łokietka do polskiej korony. Zob. Grodecki, Zachorowski, Dąbrowski, *op.cit.*, s. 396–397. Natomiast Stanisław Szczur (*Historia Polski...*, s. 343) sytuację interpretuje tak, iż Władysław Łokietek był królem polskim dla Polski, ale na forum międzynarodowym – królem krakowskim. O tytulaturze Władysława Łokietka w dokumentach i listach Jana Luksemburskiego oraz jego zwolenników zob. niżej.

W najważniejszym źródle do historii Czech z końca XIII i 1. połowy XIV w. (do 1338 r.), czyli *Kronice Zbrasławskiej* drugiego opata klasztoru zbrasławskiego, Oty z Turyngii, i trzeciego opata tegoż klasztoru, Piotra z Żytawy, wzmianki o Polsce pojawiają się częściowo od chwili śmierci księcia sieradzkiego, łęczyckiego, krakowskiego i sandomierskiego, Leszka Czarnego, w 1288 r.⁹, kiedy to z ambicjami przejęcia władzy w księstwie krakowskim wystąpił, obok kandydatów polskich, król Waclaw II¹⁰. Ota z Turyngii opisał jednak tę sytuację w duchu czeskiej propagandy, zgodnie z którą życzliwość Waclawa II dosięgła uszu możnych krakowskich, ci go wybrali za swojego pana i wysłali posłów z prośbą, aby do nich raczył przyjechać. Król był jednak zbyt zajęty, by móc przybyć osobiście, dlatego wysłał biskupa praskiego Tobiasza z licznym wojskiem, aby ten w jego imieniu przejął rządy¹¹. Jednak tutaj Ota z Turyngii się pomylił, ponieważ dowódcą armii czeskiej nie był biskup praski Tobiasz, lecz biskup bamberski Arnold. Za pośrednictwem zdolnych dyplomatów i pieniędzy Waclaw II zdobył zatem ziemię krakowską i próbował zdobyć też ziemię sandomierską, ale początkowo bez powodzenia. Pomimo tej porażki od wiosny 1291 r. był tytułowany mianem króla czeskiego i margrabiego morawskiego, jak również księcia krakowskiego i sandomierskiego¹². W sierpniu 1292 r. Waclaw II udał się do Polski. Najpierw zatrzymał się w Opolu, gdzie zgromadził wojsko. Tam pasowano go na rycerza i odebrał hołdy lenne od książąt śląskich. Z Opola ruszył dalej do Krakowa, gdzie został przywitany przez możnych, z którymi „pieczołowicie omawiał środki pokojowe”¹³, a następnie udał się do Sieradza. Tam, wprost symbolicznie, na święto św. Waclawa, zdobył miasto i schwytał „burzycieli pokoju”, czyli księcia Władysława Łokietka, którego opuścili wówczas sojusznicy, oraz jego brata¹⁴. Po powrocie do Krakowa Waclaw II wydał kilka nowych przywilejów

⁹ Na temat wojny o dziedzictwo po Leszku Czarnym zob. B. Nowacki, *Przemysł II. 1257–1296. Odnawiciel korony polskiej*, Poznań 1997, s. 157–199.

¹⁰ Na temat czeskich roszczeń do korony polskiej zob. B. Nowacki, *Czeskie roszczenia do korony w Polsce w latach 1290–1335*, Poznań 1987. Na temat poczynań Waclawa II i jego udziału w zjednoczeniu Polski zob. J. Kurtyka, *Odrodzone Królestwo. Monarchia Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego w świetle najnowszych badań*, Kraków 2001, s. 13–15.

¹¹ Kr. Zbrasławska, I, 35, s. 44–45. Zob. także J. Šusta, *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*, Praha 1935, s. 423–426; Grodecki, Zachorowski, Dąbrowski, *op.cit.*, s. 360–362; Szczur, *Historia Polski...*, s. 319–324; Charvátová, *op.cit.*, s. 126–130. Polityką ostatnich Przemysłodów wobec Śląska i Małopolski zajmuje się A. Barciak, *Czechy a ziemie południowej Polski w XIII oraz w początkach XIV wieku. Polityczno-ideologiczne problemy ekspansji czeskiej na ziemie południowej Polski*, Katowice 1992.

¹² Šusta, *Soumrak Přemyslovců...*, s. 425.

¹³ Kr. Zbrasławska, I, 43, s. 53–54.

¹⁴ *Ibidem*, s. 54. Zob. także Grodecki, Zachorowski, Dąbrowski, *op.cit.*, s. 362–363; Nowak, *op.cit.*, s. 43–50; Szczur, *Historia Polski...*, s. 323; Charvátová, *op.cit.*, s. 125–130, 142 i nn.; Jan, *Václav II...*, s. 163–166.

oraz po
i szcrod

Krótko
w 1292
wówczas
jeszcze
ryka z
i Dolne
mującej
z Heimbur
rządzone
je rozwi
przeciw
zdarzen
orientac

Kolej
wane pr
odnosi
kaliski”
lewska
prawnik
„przyno
dokona
zdaniem
oczach
zbrasław
kaliskie

¹⁵ F. Kiryl
ska, *Polity*

¹⁶ 1292. R
in civitate
w: FRB, t.
z Heimbur
Chronicle,

¹⁷ *Ipsa a
Heimbur*

¹⁸ Na tem
s. 192–19

¹⁹ Kr. Zbr
et se in reg
procurant
mysła II z
– *ibidem*,

²⁰ Kr. Zbr
preceptor
s. 194. Zo

oraz potwierdził stare, a niedaleko Krakowa założył miasto Nowy Sącz i szczerze je uposażył¹⁵.

Krótką wzmiankę o wyprawie Waclawa II do ziemi krakowskiej w 1292 r. oraz pojmaniu „Bolesława” Łokietka w Sieradzu, przy czym wówczas król podobno przepasał siebie i wielu innych pasem rycerskim, jeszcze zanim pojawiła się ona u Oty z Turyngii, można odnaleźć u Henryka z Heimburka, duchownego działającego na pograniczu Moraw i Dolnej Austrii, autora analitycznej kompilacji dziejów czeskich, obejmującej okres od „początków” do 1300 r., znanej jako *Letopis Jindřicha z Heimburku* lub *Česká kronika*. Zapiski o okresie od 1270 r. zostały sporządzone odrębnie¹⁶. W roku 1300 Henryk z Heimburka zakończył swoje rozważania zwięzłą uwagą o tym, że król wyruszył wraz z wojskiem przeciwko Łokietkowi¹⁷. Oczywiście jest jednak, że annalista, chociaż zdarzenia te były mu współczesne, miał jedynie bardzo powierzchowną orientację w tym zakresie i nawet nie znał imienia Łokietka.

Kolejne istotne wydarzenie dotyczące Polski, które zostało zarejestrowane przez pierwszego z autorów *Kroniki zbrasławskiej*, Otę z Turyngii, odnosi się do zdarzeń z połowy lat 90. XIII w. Wówczas to ponoć „książę kaliski” (*dux Calisiesis*) Przemysław II włożył na swoją głowę koronę królewską i udało mu się – za sprawą działalności zdolnego do wszystkiego prawnika, mistrza Aleksego, który miał pracować dla Waclawa II¹⁸ – „przynosząc ujmę królowi czeskiemu Waclawowi” u Stolicy Apostolskiej, dokonać aktu koronacji na króla Polski¹⁹. Już fakt, że „książę kaliski” zdaniem czeskiego kronikarza sam włożył sobie na głowę koronę, w jego oczach umniejsza znaczenie koronacji Przemysła II. Według *Kroniki zbrasławskiej* Waclaw II zakwestionował koronację Przemysła, „księcia kaliskiego” – jak Ota z Turyngii nazywał króla Przemysła II²⁰ – zarówno

¹⁵ F. Kiryk, *Waclaw II i Nowy Sącz*, „Rocznik Sądecki”, t. 30, 2002, s. 10–22; A. Obara-Pawłowska, *Polityka gospodarcza Władysława Łokietka*, Lublin 2014, s. 64; Jan, *Václav II...*, s. 166–167.

¹⁶ 1292. *Rex Wenceslaus intravit per Krakow in Poloniam contra Boleslaum Loketkonem, quem cepit in civitate Syram; se et multos cinxit gladio* – *Letopisové Jindřicha Heimburského*, wyd. J. Emler, w: FRB, t. 3, s. 320. Do tego zob. Barciak, *Od zwyciężonego do zwycięzcy...*, s. 41. Na temat Henryka z Heimburka i jego roczników zob. M. Bláhová, *Henry of Heimbürg*, w: *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, red. G. Dunphy, Leiden and Boston 2010, s. 768–769 (łącznie z bibliografią).

¹⁷ *Ipsa anno [1300] ivit rex cum exercitu contra Loketkonem etc. Letopisové Jindřicha Heimburského...*, s. 321.

¹⁸ Na temat mistrza Aleksego zob. Šusta, *Soumrak Přemyslovců...*, s. 452–453; Jan, *Václav II...*, s. 192–194.

¹⁹ Kr. Zbrasławska, I, 50, s. 60–61: *Przimisel, dux Calisensis, diadema regium capiti suo imposuit et se in regem tocius Polonie coronari in contemptum Wenceslai regis Bohemie, a sede apostolica procurante Alexio impetravit*. Przemysław II został koronowany 26 czerwca 1295 r. Na temat Przemysła II zob. przede wszystkim Nowacki, *Przemysław II...*, *passim*; na temat walki o tron polski – *ibidem*, s. 157–187; w kwestii koronacji – *ibidem*, s. 187–192; również Nowak, *op.cit.*, s. 50–54.

²⁰ Kr. Zbrasławska, I, 50, s. 60–61. Przemysław II jest też podobnie nazywany w dokumencie preceptora templariuszy Bernarda z Ebersteina z 13 listopada 1291 r. Zob. Jan, *Václav II...*, s. 194. Zob. także Nowacki, *Czeskie roszczenia...*, s. 16–17.

w Polsce, jak i w Stolicy Apostolskiej. Przy czym król Waclaw II miał też poświęcić więcej uwagi miejscu koronacji Przemysła II. Miał bowiem bezpośrednio dopytywać się, jakim prawem Przemysł mógł zdobyć koronę królewską, która ponoć już od dawna znajdowała się w Krakowie. Kronikarz pokusił się nawet o swego rodzaju ekskurs historyczny na temat „królestwa” krakowskiego²¹.

Zdobycie księstwa krakowskiego, Kalisza, księstwa pomorskiego i „królestwa” poznańskiego przez Waclawa II zostało również opisane przez nieznanego autora *Kroniki staroczeskiej*, tzw. Dalimila²². Podobno ziemie te Waclaw II zdobył jako wiano, ponieważ ożenił się z „polską królową”, córką zamordowanego króla Polski, Przemysła II. Wydarzenia mające miejsce przed Sieradzem i jego zdobycie nieznany kronikarz uzasadnia tym, że „książę sieradzki począł jemu [Waclawowi II – przyp. M.B.] w Polsce czynić trudności”, więc „książę czeski musiał nań wyruszyć”²³. Imienia owego księcia sieradzkiego Dalimil nie podał. Pod Sieradzem ponoć wielu Czechów miało otrzymać status rycerza i tym samym Sieradz zdobyć²⁴. „Książę kaliski” został jednak wkrótce, 8 lutego 1296 r., „z rąk swych” zabity, a król Waclaw II „za przyzwoleniem ludu polskiego”, jak podkreślił Ota z Turyngii, nader wspaniale koronowany na króla całej Polski²⁵. Wyprawę Waclawa II do Polski i jego koronację na króla Polski w Gnieźnie w 1300 r.²⁶ opisuje już drugi autor kroniki,

²¹ Kr. Zbrasławska, I, 50, s. 60–61. Stwierdzenie Oty z Turyngii nie jest zgodne z rzeczywistością. Królowie polscy aż do końca XIII w. byli koronowani w polskiej metropolii kościelnej, tj. Gnieźnie. Pierwszym koronowanym w Krakowie władcą był Władysław Łokietek.

²² *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Vydání textu a veškerého textového materiálu*, wyd. J. Daňhelka, K. Hádek, B. Havránek, N. Kvítková, t. 2, Praha 1988, rozdz. 89, w. 7–17, s. 437: *Pak kněz doby kněžstva krakovského, / pak Kališ a kněžstva pomoranského / a království poznaňského*. Zdarzenie to jest jednak błędnie oznaczone datą 1293 zamiast 1292.

²³ *Staročeská kronika...*, rozdz. 89, w. 12–13: *Kněz sirazský počě jemu [Waclawowi II – przyp. M.B.] u Polsce překážěti [...] kněz český musí naň jíti*.

²⁴ *Staročeská kronika...*, rozdz. 89, w. 14–15.

²⁵ Kr. Zbrasławska, I, 50, s. 61: *dux Calisiensis paulo post a suis occiditur et rex Wenceslaus in regem totius Polonie ... cum solempnitate maxima de consensu gentis Polonice coronatur*. Na temat morderstwa króla Polski Przemysła II 8 lutego 1296 r. zob. Nowacki, *Przemysł II...*, s. 201–217; J. Bieniak, *Zarębowie i Nałęczce a królobójstwo w Rogoźnie*, Warszawa 2018.

²⁶ Na temat przeforsowania rządów Waclawa II w Polsce i jego koronacji na króla Polski zob. B. Nowacki, *Czeskie rozszczenia do korony w Polsce w latach 1290–1335*, Poznań 1987, s. 68; Charvátová, *op.cit.*, s. 172–180; Vaníček, *op.cit.*, s. 451–453; R. Antonín, *Hnězdenská korunovace krále Václava II. v kontextu jeho zahraniční politiky na počátku 14. století*, w: *Gnězdenské korunovace krále Václava II. v kontextu jeho zahraniční politiky na počátku 14. století*, red. J. Dobosz, M. Matla, L. Wetesko, Gniezno 2011 (= *Colloquia Mediaevalia Gnesnensia II*), s. 253–271; Jan, *Václav II...*, s. 280–287. Dokładna data koronacji Waclawa II nie została zawarta w źródłach. Koronacja bywa datowana na koniec sierpnia lub początek września albo pomiędzy 19 października a 26 grudnia 1300 r. Wykaz podaje L. Jan, *Znovu k datu hnězdenské korunovace krále Václava II.*, „*Časopis Matice Moravské*”, t. 131, 2012, s. 129–134; *idem*, *Václav II...*, s. 282–285 (autor skłania się do okresu między 30 sierpnia a 14 września, za najbardziej prawdopodobną datę uważając 8 września).

Piotr z
roszcz
z jedy
czytel
Rejčka
księżn
wać r
nie jes
zapisk
noć k
dopus
Wacla
„posk
morde

WŁAD
Spraw
radzen
Zbrasł
nek o
kietka
zmien
przed
do śm

²⁷ Kr. Z

²⁸ *Ibide*
biograf

²⁹ Kr. Z
iuvēnis

³⁰ *Ibide*
K. Mará
2007; V.
Zemské

król Wacław II miał
nysła II. Miał bowiem
nysł mógł zdobyć ko-
wała się w Krakowie.
rs historyczny na te-

ięstwa pomorskiego
ało również opisane
Dalimila²². Podobno
ożenił się z „polską”
emysła II. Wydarze-
nieznany kronikarz
acławowi II – przyp.
ski musiał nań wy-
mil nie podał. Pod
status rycerza i tym
ak wkrótce, 8 lutego
przywoleniem ludu
paniale **koronowany**
ski i jego koronację
drugi autor kroniki,

est zgodne z rzeczywisto-
iej metropolii kościelnej,
ysław Łokietek.

ého textového materiálu,
1988, rozdz. 89, w. 7–17,
mořanského / a královst-
93 zamiast 1292.

[Wacławowi II – przyp.

iditur et rex Wenceslaus
antis Polonice coronatur.
Nowacki, *Przemysł II...*,
Warszawa 2018.

ronacji na króla Polski
90–1335, Poznań 1987,
. Antonín, *Hnězdenská*
tku 14. století, w: *Gnieź-*
l. J. Dobosz, M. Matla,
s. 253–271; Jan, *Václav*
ta w źródłach. Korona-
niędzy 19 października
orunovace krále Václava
II..., s. 282–285 (autor
j prawdopodobną datę

Piotr z Żytawy, kilka rozdziałów dalej²⁷. Zgodnie z podaniem kronikarza roszczenia do panowania w Polsce Wacław II potwierdził potem ślubem z jedyną córką, dziedziczką Przemysła II. Dopiero przy dalszej lekturze czytelnik dowie się, że na imię jej było Elżbieta, pierwotnie Ryksa (czes. Rejčka, Reyčzka, Reytsa)²⁸, jak zostało w Czechach zniekształcone imię księżniczki. W sytuacji kiedy ślub z córką Przemysła II miał legitymizować roszczenia Wacława II do polskiej korony królewskiej, Przemysł II nie jest już postrzegany jako książę kaliski, lecz jako król Polski. Kolejne zapiski odnoszą się do wydarzeń po śmierci Wacława II, kiedy to ponoć książę Łokietek (bez pierwszego imienia i uściślenia jego tytułu) dopuścił się wielu złych czynów ze szkodą dla młodego króla Czech, Wacława III²⁹. Wyprawa wojskowa Wacława III do Polski, gdzie miał „poskromić zuchwałość” księcia Łokietka i objąć tron, zakończyła się morderstwem Wacława III w Ołomuńcu³⁰.

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK W PODANIU AUTORÓW *KRONIKI ZBRASŁAWSKIEJ*
Sprawozdanie o burzycielach pokoju z roku 1292 i ich porażce pod Sieradzem jest pierwszą wzmianką o Władysławie Łokietku ujętą w *Kronice Zbrasławskiej*. W dalszej relacji, już w podaniu Piotra z Żytawy, wzmianek o nim przybywa, podobnie zresztą, jak przybywało aktywności Łokietka i jego wpływów na stosunki w Polsce. Jak w obliczu takiej sytuacji zmieniała się prezentacja Władysława Łokietka w czeskich źródłach, przede wszystkim w *Kronice zbrasławskiej*, tj. od pierwszej wzmianki aż do śmierci Łokietka, w sposób precyzyjny wskazał Antoni Barciak:

Podczas gdy w pierwszych zapiskach Władysław Łokietek jest dla kronikarzy czeskich księciem (*dux*), jednym z wielu władców rozbitej na dzielnice Polski, a autorzy źródeł nie podają nawet ziemi, w której panował, ze sprawozdania o jego koronacji czytelnik dowie się przynajmniej, że był księciem sandomierskim. Nigdzie jednak nie znajdziemy informacji na temat jego pierwszego imienia, zawsze określany jest jedynie jako Łokietek. Chociaż Łokietek, książę sandomierski, otrzymał *coronam regalem Poloniae* i miał

²⁷ Kr. Zbrasławska, I, 67, s. 85–87.

²⁸ *Ibidem*, 69, s. 85. O Ryksie Elżbiecie zob. K. Ożóg, *Ryksa Elżbieta*, w: *Piastowie. Leksykon biograficzny*, red. S. Szczur, K. Ożóg, Kraków 1999, s. 167–170.

²⁹ Kr. Zbrasławska, I, 84, s. 107: *Interea dux Lokethco plurima mala in preiudicium huius regis iuvenis Bohemie perpetravit.*

³⁰ *Ibidem*, s. 107–108. Na temat Wacława III i jego krótkich rządów zob. przede wszystkim K. Maráz, *Václav III. (1289–1306): poslední Přemyslovec na českém trůně*, České Budějovice 2007; V. Štěpán, *K otázkce vraždy krále Václava III v Olomouci roku 1306*, „Časopis Slezského Zemského Muzea”, Seria B, t. 25, 1976, s. 115–133.

rządzić *super regnum Polonie*, nie został tutaj, jak już wspomniano, wyraźnie określony mianem króla Polski, co jednak może wyjaśnić fakt, iż w oczach czeskiego kronikarza do koronacji doszło *in prejudicium regis Bohemie*³¹.

Koronacja królewska zmieniła stosunek Piotra z Żytawy do Władysława Łokietka. Wprawdzie opat zbrasławski nadal nie przytaczał jego imienia, ale Łokietek był dla niego królem Polski. Ponoć wiekowy król Polski Łokietek, aby przypodobać się Stolicy Apostolskiej, najął Litwinów i podjął wyprawę wojskową przeciwko młodemu margrabiemu brandenburskiemu Ludwikowi, synowi Ludwika IV Wittelsbacha³². W 1327 r. Łokietek ponownie poprosił króla węgierskiego Karola Roberta o radę i pomoc przeciwko Janowi Luksemburskiemu, który to wówczas nadszedł do Polski, najwyraźniej z zamiarem zagarnięcia Krakowa i całego Królestwa Polskiego³³. Inaczej zostało to przedstawione w listach, które posyłał Piotrowi z Żytawy notariusz Jana Luksemburskiego, Henryk, i które to kronikarz włączył do swojej kroniki³⁴. W liście o czynach Luksemburczyka w czasie wypraw wojennych w 1331 r.³⁵, który notariusz Henryk przesłał do opata zbrasławskiego, została m.in. zawarta informacja o tym, że przy obleganiu Poznania posłowie zawarli przymierze między królem czeskim a *Lotkutkonem, regem Cracouie*³⁶. W swoich listach autor wspomina o wieściach, które szerzyły się w Czechach, tj. o tym, że *reges Ungarie et Cracouie*³⁷ połączyli swoje siły z księciem austriackim przeciwko królowi czeskiemu. Wreszcie Łokietek, *rex Cracouie*, określony został tymże mianem w ostatnim liście Henryka z tej serii, który Piotr z Żytawy przyporządkował w swojej kronice do roku 1331. Książę austriacki Otto Habsburg miał na polecenie Ludwika IV Wittelsbacha namówić króla węgierskiego Karola Roberta i króla krakowskiego Łokietka (*Lotkutkonem, regem Cracouie*) do tego, by zaatakowali Jana Luksemburskiego³⁸. I wreszcie, według Piotra z Żytawy, druga córka

³¹ Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 35–40.

³² Kr. Zbrasławski, II, 17, s. 279. Zob. także Szczur, *Historia Polski...*, s. 346–347.

³³ Kr. Zbrasławski, II, 19, s. 285. Zob. także Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 38.

³⁴ Na temat sposobu pracy Piotra z Żytawy i wykorzystywania zamówionych relacji od sprawozdawców zob. także M. Bláhová, *Dílna středověkého historika. (Způsob práce Petra Žitavského)*, w: *Pišmiennictwo Czech i Polski w średniowieczu i we wczesnej epoce nowożytnej*, red. A. Barciak, W. Iwańczak, Katowice 2006, s. 11–33; eadem, *Sic et ego ea, que vidi, que certissime cognovi ruditer conscribere laborabo. (Zur Arbeitsweise Peters von Zittau)*, w: *Chronicon Aulae Regiae – Die Königsaal Chronik. Eine Bestandsaufnahme*, red. S. Albrecht, Frankfurt am Main 2013, s. 95–107.

³⁵ Zob. także Grodecki, Zachorowski, Dąbrowski, *op.cit.*, s. 413–414.

³⁶ Kr. Zbrasławski, II, 28, s. 310.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, s. 311.

Luksemb
Łokietka
stanowis
tytuł Wł
Polski u
jął równ
przednie
świętyni
dra gnie

Uzna
we wzmi
miesiąc,
sem, a Ł
i krakow
szy ciąg
a także k

Ostat
dotyczy
z synem
węgiersk
trzy tygo
wiernoś
dził też
królem w
skich. Ł
królowie
dni, a „w
skiego J
czeski Ja
skiego p

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Zob. ta
nieńskie k
L. Wetesko
Koronacje

⁴¹ Kr. Zbr
*non infimū
carnis sub
kietka zob.*

⁴² Kr. Zbr
*konis, cui
secum add
susceptis h
consencien
tam sigillis*

Luksemburczyka, Bonna, była zaręczona z synem króla krakowskiego Łokietka (*Lokodkonis regis Cracouie filio*)³⁹. Oczywiście jest, że oficjalne stanowisko dworu czy urzędników Jana Luksemburskiego ograniczało tytuł Władysława Łokietka do ziemi krakowskiej, podczas gdy za króla Polski uważano Luksemburczyka. Podziałowi temu najwyraźniej sprzyjał również fakt, iż Władysław Łokietek był w przeciwieństwie do poprzednich królów polskich koronowany w Krakowie, kiedy to „oficjalną” świątynią koronacyjną od chwili pierwszej koronacji pozostawała katedra gnieźnieńska⁴⁰.

Uznanie ze strony Piotra z Żytawy przypadło Władysławowi Łokietkowi we wzmiance o jego śmierci w marcu 1333 r. Piotr z Żytawy połączył w niej miesiąc, w którym Łokietek zmarł, *Martius*, z rzymskim bogiem wojny Marssem, a Łokietka nazwał jego imitatem. Wspomina go jako króla polskiego i krakowskiego, o którego czynach i wojnach wiele napisano powyżej. Další ciąg „nekrologu” Łokietka został poświęcony jego synowi oraz następcy, a także kontynuatorowi jego polityki, Kazimierzowi Wielkiemu⁴¹.

Ostatnia wzmianka Piotra z Żytawy na temat Władysława Łokietka dotyczy już jego syna. W listopadzie 1335 r. Jan Luksemburski pojechał z synem Karolem i towarzyszącymi na Węgry, gdzie złożył wizytę królowi węgierskiemu Karolowi Robertowi w Wyszehradzie. Rozmowy trwały trzy tygodnie, a następnie zostały zawarte liczne układy o zachowaniu wierności i przymierza z królem Węgier. Król czeski ponoć przyprowadził też „króla krakowskiego Kazimierza, syna Łokietka”, któremu przed królem węgierskim sprzedał Królestwo Polskie za 20 tys. kop groszy prażskich. Łokietek tym razem został wspomniany bez tytułu. Następnie obaj królowie odjechali do Pragi, gdzie król Polski zatrzymał się na dziewięć dni, a „wracając do domu, z radością zabrał ze sobą, za zgodą króla czeskiego Jana, prawo i tytuł do Królestwa Polskiego. Od tegoż dnia król czeski Jan przestał, tak na pieczęciach, jak i w listach, mianem króla polskiego posługiwać się”⁴².

³⁹ *Ibidem*, 31, s. 314. Zob. Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 39.

⁴⁰ Zob. także M. Cetwiński, *Gnieźnieńskie koronacje w przekazach rocznikarskich*, w: *Gnieźnieńskie koronacje królewskie i ich środkowoeuropejskie konteksty*, red. J. Dobosz, M. Matla, L. Wetesko, Gniezno 2011 (= *Colloquia Mediaevalia Gnesnensia II*), s. 235–243; E. Skibiński, *Koronacje pierwszych Piastów w najstarszych źródłach narracyjnych*, w: *ibidem*, s. 213–233.

⁴¹ Kr. Zbrasławska, II, 33, s. 315: *Anno Domini MCCCXXXIII mense Marcio Martis bellandi more non infimus imitator dominus Lokutko, rex Polonie et Cracouie inveteratus dierum multorum, viam carnis subiit universe*. Zob. Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 39. Na temat śmierci Władysława Łokietka zob. Grodecki, Zachorowski, Dąbrowski, *op.cit.*, s. 422–423; Nowak, *op.cit.*, s. 245.

⁴² Kr. Zbrasławska, III, 11, s. 331: *Johannes, rex Boemie, Casymir, regem Cracouie, filium Lokonis, cui ipse coram rege Ungarie regnum Polonie pro viginti milibus marcarum vendiderat, secum adduxit et Pragam in die beati Nicolai cum eo pariter introivit. Ideo rex Casymir, pluribus susceptis honoribus Prage per dies novem mansit et ad suam rediens ius et titulum regni Polonie consenciente Johanne, rege Boemie, hylariter reportavit. Igitur ex hac die Johannes, rex Boemie, tam sigillis, quam epistolis cessavit se regem Polonie nominare*.

W ten właśnie sposób Piotr z Żytawy zwięźle informuje o wyniku rokowań, które przebiegały w 1335 r. najpierw w Trenczynie – jednak o rozmowach w Trenczynie i traktacie trenczyńskim z 24 sierpnia 1335 r. kronikarz nie wspomina w ogóle – a zostały zakończone 22 listopada 1335 r. w Wyszehradzie. Tam też Jan Luksemburski za 20 tys. kop groszy praskich zrezygnował z tytułu króla Polski⁴³. „Królestwo Polskie, przez trzydzieści siedem lat zjednoczonym będąc z Królestwem Czech w osobie pobożnego króla Wacława, obecnie zostało od niego [od Jana Luksemburskiego – przyp. M.B.] pod pewnymi warunkami oddzielone”⁴⁴.

Tytułatura skupiona wokół Władysława Łokietka w *Kronice zbrasławskiej* wydaje się zatem ulegać pewnym wahaniom. Piotr z Żytawy w swoim tekście uważa Łokietka za króla Polski; wyłącznie w nekrologu został określony jako król polski i krakowski. W listach notariusza królewskiego Henryka, których treść została zamieszczona w *Kronice*, wszak zostało zachowane „oficjalne” stanowisko króla czeskiego i jego kancelarii, określające Łokietka tytułem króla krakowskiego. Jako króla krakowskiego określił też syna Łokietka i jego następcę, Kazimierza, w związku z negocjacjami z „królem Polski” Janem Luksemburskim odnośnie do „sprzedaży” polskiego tytułu królewskiego.

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK W KRONIKACH CZASÓW KAROLA IV

Wzmiankę o koronacji Łokietka i pozostałe informacje przejęli z *Kroniki zbrasławskiej* też późniejsi historycy czescy, którzy – bezpośrednio lub pośrednio – opierali się na *Kronice zbrasławskiej*. Franciszek Praski na początku lat 40. XIV w. pisał „drugą część kroniki praskiej”⁴⁵, bazując właśnie na *Kronice zbrasławskiej*, którą jednak wyraźnie skrócił. Przepisał całą relację o koronacji Władysława Łokietka, łącznie z oboma informacjami na temat denara św. Piotra, i to słowo w słowo⁴⁶. Zapisek o wtargnięciu Łokietka do Brandenburgii w 1326 r. stworzył

⁴³ *Ibidem*, s. 331. Na temat rozmów w Trenczynie i Wyszehradzie zob. także G. Rącz, *The Congress of Visegrád*, w: *Visegrád 1335*, red. *idem*, Visegrád 2009; S. Szczur, *Zjazd wyszehradzki z 1335 roku*, SH, t. 25, 1992, s. 3–18; Bobková, *op.cit.*, s. 206–214. W trakcie rozmów w Wyszehradzie poruszono też inne kwestie polityki środkowoeuropejskiej. Zob. także Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 39–40. Na temat rozmów w Wyszehradzie zob. Szczur, *Zjazd wyszehradzki...*, s. 3–18; Bobková, *op.cit.*, s. 209–214.

⁴⁴ Kr. Zbrasławska, III, 11, s. 331: *Hoc itaque regnum Poloniae, quod triginta septem annis in persona piissimi Wenceslai regis fuerat regno Boemie unitum, ab ipso modo quibusdam adiectis condicionibus est divisum.*

⁴⁵ Kr. Franciszka Praskiego (1997), I, prolog, s. 1. Na temat Franciszka Praskiego i jego kroniki zob. przede wszystkim J. Zachová, *Die Chronik des Franz von Prag. Inhaltliche und stilistische Analyse* (= *Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia*, t. 53), Praha 1974; M. Bláhová, *Francis of Prague*, w: *Encyclopedia...*, s. 632–633.

⁴⁶ Kr. Franciszka Praskiego (1997), II, 7, s. 98.

jednak sam
krakowski
z 1327 r.⁴⁸ s
ciw Luksen
skiej w spos
jest tytułow
że Ludwik
namówił kr
do walki p
z listu, któ

⁴⁷ *Ibidem*, 15,

⁴⁸ Kr. Francisz

2. Wizerunek cesarza Karola IV Luksemburskiego na mallowidle naściennym, Nicholas Wurmser, ok. 1360, kaplica św. Katarzyny Aleksandryjskiej, Státní hrad Karlštejn

jednak samodzielnie. Łokietka nazwał nawet przy tej okazji księciem krakowskim – *dux Cracovie dictus Loketko*⁴⁷. Relacje o prośbie Łokietka z 1327 r.⁴⁸ skierowanej do króla węgierskiego, dotyczącej wsparcia przeciw Luksemburczykowi i rady, ponownie przepisał z *Kroniki zbrasławskiej* w sposób dosłowny. Podobnie jak w *Kronice zbrasławskiej* Łokietek jest tytułowany tutaj jako *rex* bez bliższego określenia. Informacja o tym, że Ludwik IV Wittelsbach wydał księciu austriackiemu polecenie, aby namówił króla węgierskiego Karola Roberta i Łokietka, króla Krakowa, do walki przeciwko królowi czeskiemu, jest niemal dosłownie przejęta z listu, który został wysłany przez notariusza Jana Luksemburskiego,

⁴⁷ *Ibidem*, 15, s. 115; Kr. Zbrasławska, II, 17, s. 279 – tutaj Łokietek widnieje jako *rex Poloniae*.

⁴⁸ Kr. Franciszka Praskiego (1997), II, 16, s. 117; Kr. Zbrasławska, II, 19, s. 285.

Henryka, do Piotra z Żytawy⁴⁹. Łokietek widnieje tam ponownie jako *rex Crakovie*. W taki sam sposób Franciszek Praski powtórzył wzmiankę z *Kroniki zbrasławskiej* o tym, że ręka córki Jana Luksemburskiego, Bonny, była najpierw obiecana synowi *Loketkonis, regis Crakovie*⁵⁰. I wreszcie relację o śmierci „pana Łokietka, króla polskiego i krakowskiego” (*dominus Loketko, rex Polonie et Crakovie*) Franciszek Praski ponownie zapożyczył z *Kroniki zbrasławskiej*, pominąwszy jednak jego porównanie do boga Marsa, pojawiające się tam we wprowadzeniu⁵¹.

Podobne informacje do tych znajdujących się w *Kronice zbrasławskiej* i *Kronice* Franciszka Praskiego zawiera również *Kronika Kościoła Praskiego* autorstwa kanonika praskiego i kierownika budowy katedry św. Wita, Benesza Krabicy z Weitmile⁵². Owa kronika przynosi pierwszą wzmiankę o Władysławie Łokietku w związku z wyprawą Wacława III do Polski, podobno pustoszonej przez księcia Łokietka⁵³. Wacław III zgromadził wojsko i wyruszył do Polski, ale został zamordowany w Ołomuńcu. Kolejny zapisek dotyczy koronacji Władysława Łokietka. Jest on co prawda inspirowany *Kroniką zbrasławską*, czy też raczej *Kroniką* Franciszka Praskiego, ale nie jest ich wiernym odtworzeniem. Zgodnie z przekazem Benesza Krabicy z Weitmile Łokietek – który tutaj jest już określany pełnym imieniem „Władysław, książę krakowski i sandomierski” – został na polecenie (*de iussu*) Stolicy Apostolskiej, której obiecał uiszczać opłatę w postaci denara św. Piotra, koronowany na króla Polski. Stało się tak wbrew woli króla czeskiego, który również rościł sobie prawo do tytułu króla polskiego. Natomiast jeżeli chodzi o książąt śląskich, Benesz Krabica z Weitmile dodaje, że zostali oni wierni królowi Janowi i Koronie Czeskiej. Następnie pojawia się wzmianka o tym, że Jan Luksemburski po zainicjowanych negocjacjach ostatecznie przyjął wielką sumę pieniędzy od króla Polski Kazimierza i przestał posługiwać się mianem króla Polski. Jednak wszyscy książęta śląscy pozostali lennikami króla Czech po wsze czasy⁵⁴. Kiedy pod rokiem 1326 Benesz z Weitmile wspomina

⁴⁹ Kr. Franciszka Praskiego (1997), II, 22, s. 133; Kr. Zbrasławska, II, 28, s. 311.

⁵⁰ Kr. Franciszka Praskiego (1997), II, 23, s. 137.

⁵¹ *Ibidem*, 24, s. 139; Kr. Zbrasławska, II, 33, s. 315.

⁵² Kr. Benesza, s. 457–548. Zob. także Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 40–42. Na temat pochodzenia, osobowości i działalności Benesza Krabicy z Weitmile i jego kroniki zob. M. Bláhová, *Soudobé kroniky o Karlovi IV.*, w: M. Bláhová, Z. Lukšová, M. Nodl, *Karel IV. v soudobých kronikách*, Praha 2016, s. 50–64 (łącznie z bibliografią); pokrótce też *eadem*, *Beneš Krabice of Weitmil*, w: *Encyclopedia...*, s. 166.

⁵³ Kr. Benesza, s. 465: *Interea veniunt de Polonia nuncii et legati, qui terram regi subiectam per Lokethonem ducem vastari graviter et destrui nunciabant.*

⁵⁴ *Ibidem*, s. 476: *Wladislaus, dux Cracouie et Zandomerie de iussu sedis apostolice, cui promisit inantea solvere denarium sancti Petri, coronatur in regem Polonie, et fit hoc contra regem Boemie, qui eciam se scribebat regem Polonie. Veruntamen duces Slezie et Oppulie cum rege Johanne et corona regni Boemie fideliter perstiterunt. Demum intervenientibus tractatibus, Johan-*

wyprawę
mym mia
1333 już
a po nim

Opat z
sławie Ło
kowie po
starosty k
Czechów

Histor
lecenie ce
na Włady
Wacława
pod Siera
ten nie z
lejných o
podstawie
kietek poj
Pulkava r
niki – jak
krakowsk
wa III, pr
nakże zos
śmierci d
Kraków i

nes, rex Boem
Polonie, ita t
corone tempo

⁵⁵ *Ibidem*, s.

⁵⁶ *Ibidem*, s.

⁵⁷ *Neplacha*,
s. 478–479. Z
zob. M. Bláhová

⁵⁸ Na temat
schreibung in
teleuropa, re
Hofgeschichts
schreibung in
toriographica

⁵⁹ *Kronika P*
zob. przede w
Karla IV., wy
Pulkava of R

⁶⁰ Na temat

⁶¹ *Kronika P*

wyprawę Łokietka przeciwko Brandenburczykom, określa go takim samym mianem jak Franciszek Praski, tj. *dux Lokethko*⁵⁵. Na temat roku 1333 już Benesz jedynie chłodno pisze, że zmarł *Loketko, rex Polonie*, a po nim na tronie w Królestwie zasiadł jego syn Kazimierz⁵⁶.

Opat z Opatowic, Neplach, zawarł tylko jedną informację o Władysławie Łokietku. Pośród katastrof, które miały miejsce w Europie Środkowej po śmierci Wacława III, zapisał porażkę Mikołaja opawskiego, starosty krakowskiego, na rzecz księcia sieradzkiego Władysława, co dla Czechów oznaczało utratę ziemi krakowskiej⁵⁷.

Historyk dworski Karola IV, Přibík Pulkava z Radenína, który na polecenie cesarza zapisywał oficjalne dzieje państwa czeskiego⁵⁸, wspomina Władysława Łokietka po raz pierwszy również w związku z wyprawą Wacława II do Polski w 1292 r., kiedy to Wacław II w dzień św. Wacława pod Sieradzem pokonał i pojmał Łokietka oraz wielu innych⁵⁹. Zapisek ten nie znalazł się w pierwszej redakcji kroniki, ale dopiero w jej kolejnych opracowaniach⁶⁰. Chociaż ewidentnie został sformułowany na podstawie *Kroniki zbrasławskiej* lub *Kroniki Franciszka Praskiego*, Łokietek pojawia się w nim bez jakiegokolwiek tytułu. Na temat roku 1305 Pulkava relacjonuje – ponownie dopiero w późniejszych redakcjach kroniki – jak „Władysław, czyli Łokietek” w porozumieniu z mieszczanami krakowskimi zdobył ziemię krakowską i sandomierską kosztem Wacława III, przeto król czeski zgromadził wojsko i wyruszył do Polski, jednakże został zamordowany w Ołomuńcu⁶¹. Kiedy to wiadomość o jego śmierci dotarła do ziem sąsiednich, natychmiast zdobył dla siebie miasto Kraków i Królestwo Polskie książę sieradzki Władysław oraz otrzymał

nes, rex Boemie, accepta pecunia maxima a Cazymiro, rege Polonie, cessavit se scribere regem Polonie, ita tamen, quod predicti omnes duces Slezie et Oppulie vassali feudales regni Boemie et corone temporibus perpetuis remanerent.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 480.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 485.

⁵⁷ Neplacha, *opata opatovického, Krátká kronika římská a česká*, wyd. J. Emler, w: FRB, t. 3, s. 478–479. Zob. także Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 41. Na temat Neplacha i jego kroniki zob. M. Bláhová, *Neplach of Opatovice*, w: *Encyclopedia...*, s. 1139–1140 (łącznie z bibliografią).

⁵⁸ Na temat oficjalnej historiografii czasów Karola IV zob. M. Bláhová, *Offizielle Geschichtsschreibung in der mittelalterlichen böhmischen Ländern*, w: *Die Geschichtsschreibung in Mitteleuropa*, red. J. Wenta, Toruń 1999 (= *Subsidia historiographica*, t. 1), s. 21–40; eadem, *Die Hofgeschichtsschreibung am böhmischen Herrscherhof im Mittelalter*, w: *Die Hofgeschichtsschreibung im mittelalterlichen Europa*, red. R. Schieffer, J. Wenta, Toruń 2006 (= *Subsidia historiographica* 3), s. 51–73.

⁵⁹ *Kronika Pulkavova*, wyd. J. Emler, J. Gebauer, w: FRB, t. 5, s. 176. Na temat *Kroniki Pulkavy* zob. przede wszystkim M. Bláhová, *Přibíka Pulkavy z Radenína Kronika česká*, w: *Kroniky doby Karla IV.*, wyd. J. Pavel, M. Bláhová, J. Zachová, Praha 1987, s. 572–580; M. Bláhová, V. Bok, *Pulkava of Radenína, Přibík*, w: *Encyclopedia...*, s. 1246–1247.

⁶⁰ Na temat genezy *Kroniki Pulkavy* i jej wersji zob. Bláhová, *Přibíka Pulkavy...*, s. 573–577.

⁶¹ *Kronika Pulkavova...*, (tekst A), s. 186–187.

je we władanie jako najbliższy dziedzic i krewny zmarłego króla Polski Przemysła. (W drugiej wersji autor tekst zmodyfikował, w tym sensie, że „książę sieradzki Władysław, jako najbliższy dziedzic króla polskiego Przemysła, miasto Kraków i Królestwo Polskie dla siebie zachował”.)⁶²

Odnosnie do roku 1319 Přibík Pulkava z Radenína pisze o siostrach Jana Luksemburskiego, z których jedna miała za męża króla węgierskiego Karola Roberta. Kiedy zmarła, król węgierski ożenił się z córką Władysława, księcia sieradzkiego, krakowskiego i sandomierskiego, który posiadał Gniezno i rozbitą na dzielnice Polskę⁶³. Później, w roku 1320, Władysław z pomocą króla węgierskiego i Roberta I neapolitańskiego został przez papieża Jana XXII obwołany królem w „rzeczonych swych ziemiach polskich” (*in dictis terris suis Polonie*). Na polecenie papieża koronowano i namaszczone go też na króla⁶⁴. W pierwszej wersji kroniki na temat 1326 r. Přibík Pulkava napisał, że *Loketko, rex Polonie* „z licznymi niewiernymi Litwinami, poganami i Rusami napadł terytorium Marchii Brandenburskiej”⁶⁵. W drugiej wersji, i kolejnych, zmienił sformułowanie tej relacji, przede wszystkim jednak określił Łokietka mianem *Wladislaus alias Loketko, rex Cracovie*⁶⁶. Oczywiście jest, iż historyk dworski Přibík Pulkava z Radenína, chociaż pisał swoją kronikę dopiero na początku lat 70. XIV w., a więc ponad 30 lat po zawarciu układu wyszehradzkiego, zachowywał przeświadczenie, że Władysław Łokietek był królem jedynie części Polski („w swych ziemiach polskich”) z centrum w Krakowie. Zasługa uzyskania przez niego rangi królewskiej przypisywana była królom Węgier i Neapolu.

Już tylko na marginesie można przypomnieć, że do ówczesnych źródeł wspominających Władysława Łokietka zaliczyć można też wzmiankę Karola IV, kiedy to w skrócie przedstawia genezę wojny pomiędzy Koroną Czeską a Królestwem Polskim. O koronacji Łokietka wprawdzie nic nie

⁶² *Kronika Pulkavova...*, (tekst B), s. 187: *Post cuius obitum, statim, ut mors eius innotuit in regionibus circumvicinis, Wladislaus, dux Siradie, pro se civitatem Cracovie et regnum accipiens, eorum possessionem obtinuit tamquam Przemislai, quondam regis Polonie, heres propinquior et affinis*. Druga wersja: *Item post obitum dicti regis Wenceslai tercii Wladislaus, dux Syradie, civitatem Cracovie et regnum Polonie tamquam Przemislai, quondam regis Polonie heres propinquior, detinuit*. Zob. też Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 41 (nie rozróżnia wersji kroniki).

⁶³ *Kronika Pulkavova...*, s. 202: *Idem Karolus, Ungarie rex, filiam Wladislai, Siradie et Cracovie et Sandomirie ducis, qui Gneznam surdamque Poloniam habuit, duxit uxorem*. Zob. także Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 41, który zwraca uwagę na to, że Pulkava przytoczył tutaj pełny tytuł Władysława Łokietka.

⁶⁴ *Kronika Pulkavova...*, s. 202: *qui etiam Wladislaus postea, videlicet anno Dom. M^oCCCXX^o ex dicti Karoli Ungarie et Roberti Sicilie regum promocione per XXI^m papam Johannem in dictis terris suis Polonie rex effectus est et eius mandato etiam coronatus et unctus in regem*. Zob. także Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 41.

⁶⁵ *Kronika Pulkavova...*, s. 203: *multos infideles Litwanos, Ruthenos paganos ad partes marchie Brandemburgensis destinavit*.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 203 i przyp. 22.

wspomina
zimierzem
skiej, czyli
długo. Spór
Król Jan zrz
z księstw śl
węgierski za
austriackier
nak respekt
Karola IV k
krakowskim

I wreszci
sza Minoryt
z klasztorów
W kilku zap
nie ziemi kr
toczył znan
rycerza i o
Sieradzem w
mierza powt
wie innego z
Krótko wspo
i niewątpliw
cława II⁷⁰.

⁶⁷ Żywot Karola

⁶⁸ Żywot Karola
dulenter conflave
regis Cracovie ter
ubi procurante re
quod Karolus suo
obsedit et expugn
duce Austrie, reg
ravie, ligam const
civitatem nomine
hostiliter invasit [
i Benesz Krabica
radzie królem Pol

⁶⁹ *Benedicti mino*
kańskie w Polsce,
miach polskich, re
analizuje L. Duśel
Kraje”, t. 26, 1990.

⁷⁰ *Benedicti mino*

wspomina. Stwierdza jedynie, że wojna pomiędzy królami Czech a Kazimierzem i jego zmarłym ojcem Władysławem, królami ziemi krakowskiej, czyli Dolnej Polski (*reges Cracovie seu Inferioris Polonie*)⁶⁷, trwała długo. Spór jednak został rozstrzygnięty dzięki królowi węgierskiemu. Król Jan zrzekł się swego prawa do Dolnej Polski, Kazimierz zrezygnował z księstw śląskich. W kwestii odprawy finansowej Karol IV milczy. Król węgierski zawarł potem sojusz z Janem Luksemburskim przeciw księciu austriackiemu. Wynik układu wyszehradzkiego najwyraźniej nie był jednak respektowany przez otoczenie Karola IV. Kontynuator autobiografii Karola IV konsekwentnie jednak nazywał Kazimierza Wielkiego królem krakowskim⁶⁸.

I wreszcie wzmianka o Władysławie Łokietku pojawiła się też u Beneza Minoryty, piszącego swą kronikę pod koniec lat 50. XIV w. w którymś z klasztorów minorytów, najprawdopodobniej u św. Jakuba w Pradze. W kilku zapiskach przypomniał wyprawę Waclawa II i podporządkowanie ziemi krakowskiej i sandomierskiej (1288). Na temat 1289 r. przytoczył znane relacje o wyprawie Waclawa II do Polski, pasowaniu na rycerza i o porażce oraz pojmaniu Łokietka, wraz z jego bratem, pod Sieradzem w święto św. Waclawa. Relację o zdobyciu Krakowa i Sandomierza powtórzył też przy okazji lat 1292 i 1293, najwyraźniej na podstawie innego źródła, przy czym pojmanego Łokietka nazwał Bolesławem⁶⁹. Krótko wspomniął jeszcze koronację Przemysła II (25 czerwca 1295 r.) i niewątpliwie również w sposób zniekształcony – polską koronację Waclawa II⁷⁰.

⁶⁷ Żywot Karola IV, rozdz. 8, s. 351. Zob. także Barciak, *Od zwyciężonego...*, s. 41.

⁶⁸ Żywot Karola IV, rozdz. 17, s. 365 i nn.: *Rex autem Cracovie et Bolko dux malignum fraudulenter conflaverunt consilium [...] Karolus vero vitare non potuit, quin oporteret eum per regis Cracovie terram versus Vratislaviam necessario remeare, Venit itaque in civitatem Calis, ubi procurante rege Cracovie irretitus fuit insidiis [...]. Dum igitur rex Cracovie intellexisset, quod Karolus suos sic evasisset laqueos [...]. post hec rex dictus Cazimirus civitatem Stynaviam obsedit et expugnavit; ibidem, rozdz. 18, s. 366 i nn.: *Ludovicus Bavarus [...] cum rege Ungarie, duce Austrie, rege Cracovie, [...] super Johannem, regem Boemie, et Karolum, marchionem Moravie, ligam construxerunt, [...] Post hec [...] Cazimirus, rex Cracovie, Nicolai, ducis Opavie civitatem nomine Saar invasit, [...] Et quoniam iste Cazimirus, Cracovie rex, ducem Opavie hostiliter invasit [...]. Tunc Cazimirus, rex Cracovie nunciavit regi Johanni...; Franciszek Praski i Benesz Krabica z Weitmile nazywają Kazimierza Wielkiego po zawarciu układu w Wyszehradzie królem Polski.**

⁶⁹ *Benedicti minoritae dicti Chronica et eius continuatio*, wyd. L. Dušek, w: *Zakony Franciszkańskie w Polsce*, t. 1: *Franciszkanie w Polsce średniowiecznej*, część 2 i 3: *Franciszkanie na ziemiach polskich*, red. J. Kłoczowski, Kraków 1989, s. 370–371. Genezę i źródła niniejszej kroniki analizuje L. Dušek, *Kronika tzv. Beneše Minority a její pokračování*, „Minulostí Západočeského Kraje”, t. 26, 1990, s. 7–112.

⁷⁰ *Benedicti minoritae...*, s. 372–373.

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK WE WSPÓŁCZESNYCH MU CZESKICH ŹRÓDŁACH OFICJALNYCH

W oficjalnych źródłach czeskiego pochodzenia nie zostało zawartych zbyt wiele reakcji na temat koronacji królewskiej Władysława Łokietka. Kancelaria Jana Luksemburskiego zachowywała oficjalne czeskie stanowisko, które najwidoczniej nie uznawało Władysława Łokietka za króla Polski: Luksemburczyk jest we wszystkich swoich dokumentach i listach tytułowany królem czeskim i polskim, jak też hrabią luksemburskim, podczas gdy Łokietek był *Cracoviae rex*⁷¹. Oficjalne czeskie stanowisko, jeżeli chodzi o tytuł królewski Władysława Łokietka, zostało sformułowane jasno w układzie Jana Luksemburskiego z zakonem krzyżackim przeciw „królowi krakowskiemu” z 12 marca 1329 r.: Jan, król czeski i polski oraz hrabia luksemburski, w imieniu swym i swych dziedziców i następców, królów czeskich, za radą czołowych czeskich możnych zawiązał przymierze z wielkim mistrzem i braćmi zakonu *contra regem Cracoviae, heredes, successores, terras, homines et adiutores suos quoslibet* (przeciwko królowi krakowskiemu, jego dziedzicom, następcom, ziemiom, ludziom i jakimkolwiek zwolennikom)⁷². W dokumencie z 12 marca 1329 r., w którym czytamy, że Jan Luksemburski odsprzedał zakonowi krzyżackiemu *terram Dobrim*, jest Władysław Łokietek nazywany nawet *Wladislaus, qui se asserit regem Cracoviae*⁷³. Również notariusz Jana Luksemburskiego, Henryk, w listach, które posyłał do Piotra z Żytawy z podróży króla czeskiego, konsekwentnie określał Władysława Łokietka, jak już to zostało wcześniej wspomniane, królem krakowskim⁷⁴. Podobnie, a więc królem krakowskim, nazywają też Władysława Łokietka poplecznicy Jana Luksemburskiego z terenów Polski⁷⁵ – Władysław Łokietek w swoich dokumentach sam tytułował się jako *rex Poloniae* lub *rex Polonie, nec non Cracovie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiavieque (dux)*⁷⁶. Dopiero po zawarciu traktatu wyszehradzkiego 22 listopada 1335 r. tytułatura Jana Luksemburskiego została ograniczona do króla czeskiego i hrabiego luksemburskiego⁷⁷, a dziedzic Władysława Łokietka, Kazimierz Wielki, jest w sposób niekwestionowany nazywany królem Polski⁷⁸.

⁷¹ RBM, t. 3, nr 1533, s. 600.

⁷² *Ibidem*, s. 600–601. Podobnie nr 1539, s. 602.

⁷³ *Ibidem*, nr 619, s. 633.

⁷⁴ Zob. wyżej.

⁷⁵ Konkretnie Waclaw płocki w dokumencie z 29 marca 1329 r., w: RBM, t. 3, nr 1537, s. 602.

⁷⁶ A. Adamska, *Arengi w dokumentach Władysława Łokietka. Formy i funkcje*, Kraków 1999, s. 37.

⁷⁷ Zob. wyżej.

⁷⁸ RBM, t. 4, nr 395, s. 160; nr 397, s. 161; nr 995, s. 396; nr 1255, s. 497.